

Regeringskansliet
Utbildningsdepartementet

Utvärderingsavdelningen

Eva Åström
YTTRANDE

2008-02-26
Reg.nr 13-46-08

Tydlig och öppen. Förslag till en stärkt skolinspektion (SOU 2007:101)

Högskoleverket har från Utbildningsdepartementet fått betänkandet *Tydlig och öppen. Förslag till en stärkt skolinspektion* remitterat för synpunkter och väljer att yttra sig över de förslag som anknyter till Högskoleverkets verksamhet.

Goda granskningsprinciper (avsnitt 3.4)

Utredningen framhåller i avsnitt 3.4 att utbildningsinspektionens bedömningar ska bygga på robusta underlag och välkända och i förhand redovisade kriterier, samt att granskningen ska grunda sig på vetenskapliga metoder och väl beprövad erfarenhet.

Högskoleverket instämmer i denna rekommendation. Tydliga, stringenta och konsekventa bedömningar, och professionella arbetsmetoder, är enligt ve erfarenhet av central betydelse såväl för kvaliteten i nationella granskningar av utbildning, som för granskningssystemets legitimitet.

Utbildningsinspektionens genomförande (kapitel 4)

4.2. En anpassad och effektiv granskning

Enligt Högskoleverkets mening är det viktigt att utbildningsinspektionen genomförs så att en rimlig balans uppnås mellan å ena sidan tydliga och stringenta bedömningar utifrån i förhand redovisade kriterier och å andra sidan anpassning efter lokala förhållanden.

Utifrån dessa utgångspunkter kommenterar verket nedan ett antal av utredningens förslag rörande utbildningsinspektionens genomförande.

4.2.1 Förberedelser inför platsbesöket

Utredningen ger i avsnitt 4.2.1 *Förberedelser inför platsbesöket* exempel på olika skiftliga underlag som kan användas i utbildningsinspektionens självvärderingar, nationell statistik, individbaserad statistik (utifrån resultaten i nationella ämnesprov), webbaserade enkäter, eventuella tidigare inspektionsrapporter samt Skolverkets beslut i enskilda ärenden. I avsnitt 3.5.2 *Granskning av undervisningens ändamålsenlighet* ges förslag på andra underlag: intervjuer/samtal med lärare och elever, intervjuer med externa intressenter, granskning av lärares planering, granskning av elevarbeten och prov samt lektionsobservationer. Enligt utredningen är det nödvändigt att på nationell nivå få så mycket kunskap om den enskilda skolan som det går.

Högskoleverket instämmer i att det behövs stringenta och gedigna bedömningsunderlag vid nationell kvalitetsgranskning av skola och utbildning. Vad som utgör tillräckliga bedömningsunderlag är samtidigt en bedömningsfråga. Mot behovet av att samla in så mycket information som möjligt, bör nackdelarna med överrapportering vägas. Till dessa hör bland annat att framtagandet av underlag innebär ökad arbetsbelastning på skolor och skolhuvudmän. Om underlaget blir alltför omfattande är det dessutom svårt för inspektörerna att bearbeta och tillgodogöra sig all information.

Som ett sätt att skapa en fungerande arbetsprocess i det här avseendet föreslår Högskoleverket att den nationella utbildningsinspektionen genomförs i två steg. Det första steget innebär förenklade inspektioner som omfattar samtliga skolor och bygger på nationell statistik och relativt enkla självvärderingar. I steg två genomförs fördjupande inspektioner, med kompletterande datainsamling, vid ett urval skolor där det efter den första inspektionsomgången visat sig finnas behov av djupare granskning.

I utredningens förslag framhålls framför allt behovet av förbättrade statistikunderlag och användning av självvärderingar. Utredningen förordar att den framtida inspektionsmyndigheten begär in självvärderingar från såväl skolhuvudmän som rektorer. Rektor anges som ansvarig för att besvara självvärderingens frågor.

Högskoleverket tillstyrker användandet av självvärderingar som en del av utbildningsinspektionen. Enligt verkets erfarenhet bör en självvärdering vara förankrad hos alla berörda om den ska kunna spegla hur verksamheten ser ut. Det är därför nödvändigt, beträffande den självvärdering som produceras vid respektive skola, att alla som verkar vid skolan, såväl rektor, skolledning, lärare, elever som administrativ personal engageras i framtagandet av självvärderingen.

4.2.2 Rapportering och återkoppling

Enligt utredningen ska inspektionsrapporterna färdigställas och återkopplas till verksamheten i nära anslutning till det platsbesök som genomförs som en del av respektive granskning. Efter någon vecka bör rektor eller huvudman ha fått rapporten. Rapporten bör enligt utredningen omfatta både tillsyn och kvalitetsgranskning.

Högskoleverket inser vikten av snabb återkoppling till berörda rektorer och huvudmän. Samtidigt befarar verket, att med så snabb återkoppling som utredningen föreslår kan tiden bli alltför kort för bearbetning och jämförelser.

Inspektionsmyndigheten får varken möjlighet att jämföra och synkronisera bedömningen av skolor inom en och samma kommun, eller att göra jämförelser mellan olika kommuner. På så sätt blir det svårt att åstadkomma likvärdiga bedömningar.

Högskoleverket avråder mot denna bakgrund att enskilda inspektionsrapporter färdigställs och återkopplas till verksamheten innan lokala och möjligen även nationella jämförelser genomförts.

4.3 Granskning av ansvarstagandet på huvudmannanivå

Utredningen förordar att skolhuvudmännen granskas framför allt med inriktning på deras ansvarstagande för kvalitetsarbetet. Granskningen av huvudmannen bör äga rum efter att granskningen av samtliga skolor inom en kommun slutförts.

Högskoleverket menar, att den inriktning på granskningen som utredningen förordar förefaller rimlig. Kommunerna/skolhuvudmännen ska granska sin egen verksamhet, dvs. kontrollera och följa upp den egna skolverksamheten. Statens uppgift i detta sammanhang bör i första hand vara att försäkra sig om att huvudmannen uppfyller sina åtaganden.

Högskoleverket föreslår att preliminära rapporter för skolorna skrivs inför granskningen av huvudmannanivån och att slutrapportering av såväl kommun som skolnivå sker samtidigt. Då kan likvärdiga bedömningar av skolorna göras inom en kommuns/skolhuvudmans ansvarsområde.

Kvalitetssäkring av utbildningsinspektionen (avsnitten 5.1, 5.2 och 6.1)

Utredningen föreslår i avsnitten 5.1, 5.2 och 6.1 att utbildningsinspektionen regelbundet ska följas upp, utvärderas och på andra sätt kvalitetssäkras. Både interna och externa granskningar rekommenderas och en intern funktion för kvalitetskontroll och effektbedömning bör inrättas.

Som delar i kvalitetssäkringen framhåller utredningen

- systematiskt och kontinuerligt arbete med kompetensförsörjning, inklusive en central utbildningsorganisation
- utvecklad samverkan med andra länders skolinspektionsmyndigheter
- systematiskt arbete med att utveckla gemensamma/likvärdiga arbetsmetoder och bedömningskriterier
- effektiv användning av informationsteknik

Högskoleverket delar utredningens uppfattning om vikten av kvalitetssäkring av utbildningsinspektionen. Utredningens förslag är enligt verkets erfarenhet väl motiverade.

I avsnitt 6.1 rekommenderar utredningen viss ansvarsfördelning mellan utbildningsinspektionens olika regionala enheter, eftersom man finner det orimligt att all nödvändig kompetens ska finnas på alla enheter. Högskoleverket föreslår, som en alternativ lösning av de problem som kan finnas med kompetensförsörjningen, att utbildningsinspektionen nyttjar extern expertis för delar av inspektionen.

Bedömning av rättningen av nationella prov (avsnitt 5.3)

Utredningen föreslår en, i ett första steg, treårig verksamhet med nationell bedömning av rättningen av nationella prov. Man rekommenderar att ungefär en tiondel av provmängden granskas årligen och kostnaden beräknas till 20 miljoner kronor per år. Verksamheten bör enligt utredningen ge underlag för beslut om former för kvalitetssäkring av betygssättningen på sikt.

Högskoleverket anser inte att det framgår klart av utredningen hur resultaten från den nationella bedömningen ska användas i förhållande till enskilda skolor. Detta behöver tydliggöras särskilt som proven är utformade för att vara betygsstödjande men inte normerande. De nationella proven prövar inte heller samtliga moment i kursplaner och betygskriterier och enligt läroplanen ska läraren använda ”all tillgänglig information” för en allsidig bedömning av eleverna. Skillnaderna mellan provresultat och betyg kan alltså ha naturliga förklaringar och variationen mellan betyg och provresultat måste inte i första hand åtgärdas genom kontroll. Om syftet med proven är att ge ett mer entydigt underlag för bedömningen bör man överväga om proven ska få en annan utformning. Först därefter bör man ta ställning till om resurserna för en nationell bedömning av proven kan anses vara motiverade.

Om den nationella bedömningen av rättningen av nationella prov är avsedd att ingå som underlag i utbildningsinspektionen bör, enligt Högskoleverkets mening, samtliga skolor inkluderas.

Beslut i detta ärende har fattats av universitetskanslern i närvaro av avdelningschef Clas-Uno Frykholm, efter föredragning av utredaren Eva Åström. I handläggningen har även utredarna Lisa Jämtsved Lundmark och Per-Gunnar Rosengren samt verksjuristen Marie Stern Wärn deltagit.

Anders Flodström

Eva Åström

Kopia till
Riksdagens utredningstjänst

